

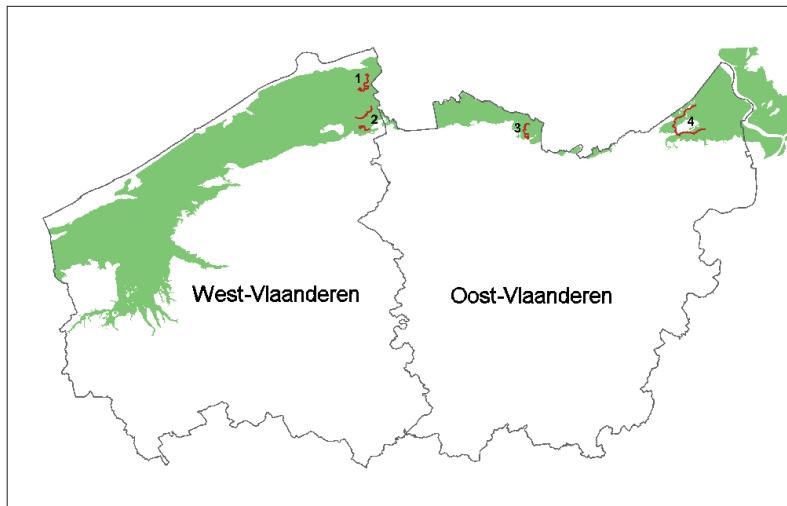
Waarom is de *Grote Geule* zo smal?

De twee delen van *De Vlaamse waternamen. Verklarend en geïllustreerd woordenboek*, waarvan op 1 maart 2018 het tweede deel is gepresenteerd, beschrijven samen ongeveer 9000 waternamen. Dit opstel is de bondige neerslag van de voordracht die de auteur bij die gelegenheid in de Koninklijke Academie voor Taal en Letteren hield.

In deze bijdrage bekijken we één naamtype: GEUL(E). Dat naamtype komt op vier locaties voor, alle in de kustvlakte van Vlaanderen (kaart 1).

In het boek kreeg het lemma “geul” op bladzijde 124 als type-woord onderstaande eigen korte toelichting:

geul. Een relatief diepe watergang ontstaan als gevolg van een getij. Soms verlanden in de polders natuurlijke geulen. Na

Afb. 1 – De vier locaties van Geul(e) in de kustvlakte van Vlaanderen. TEKENING K. LEENDERS, 2018

het inpolderen is de geul veel te breed en voert enkel nog de plaatselijke neerslag af. Wat overblijft, is dan een sloot in de geulbodem (Slabbaert).

Daarop volgen dan direct al twee *geul*-namen:

Geule (Moerkerke, WV, 2406 en 2389): 1877-2014 *De Geule* (AW, VHA). Afwateringsgracht tussen de Hoge Watering en het Schipdonkkanaal.

Geule (Westkapelle, WV): 1877 *De Geulle* (AW). Sloot in het verlengde van het Jezuitenvaardeken op de grens tussen Westkapelle en Knokke.

Verderop in het boek staan er onder Grote Geul (blz. 133, twee namen) en Klein Geulken (blz. 194) nog meer geulen; en er zijn zelfs samenstellingen: een Rode Geul (blz. 341) en een Rietgeule (blz. 335). Zie – met dank aan Google street view – de afb. 2, 3 en 4 (2010).

In mijn voordracht verkende ik de vier geografische groepen van “geul” genoemde waterlopen: (1) tussen Westkapelle en Sint-Anna-ter-Muiden; (2) tussen Lapscheure en Moerkerke; (3) bij Assenede en (4) in de Wase polders. Aan de hand van hoogtekaarten, topografische kaarten uit de zestiende eeuw en allerhande historische gegevens werd nagegaan hoe die waterlopen in het landschap lagen. Het blijken zonder uitzondering resten van getijdengeulen te zijn. Toen het omliggende gebied nog in een slikkenfase en later schorrenfase verkeerde, werd langs deze geulen tweemaal daags het overstromingswater aan- en ook weer afgevoerd. In het westen gebeurde dat in de twaalfde eeuw, in de Wase Polders in de jaren 1584 en later. Naarmate de schorre hoger opslibde, kwam daar bij vloed minder water op te staan, zodat de geul geleidelijk minder water hoefde aan- en af te voeren. Daardoor ging de geul dichtslibben tot er een geultje overbleef waarin de stroomsnelheid leidde tot een evenwicht tussen sedimentatie en erosie. Damde men zo’n geul af in het kader van het bedijken van een stuk rijpe schorren, dan kreeg het buitendijkse gedeelte van de geul nog minder te doen en slibde het – zeker vlak bij die dijk – snel toe.

Afb. 2 – De Grote Geule vanaf de Groenendijk
zuidwaarts gezien, in 2010

Afb. 3 – De Grote Geule vanaf de Groenendijk
noordwaarts gezien, in 2010.

Afb. 4 – De huidige naam Rietgeule klopt met de werkelijkheid...
en let op het dalletje!

Binnendijks werd geen slib meer aangevoerd: daar kon een geul wel heel traag dichtgroeien met planten: veenvorming aan de oevers. Vanaf de dijk zie je dan aan de ene kant nog een brede kreek en aan de andere zijde misschien nog een slootje. Wie zo'n sloot volgt, ziet hem verderop breder en breder worden, tot aan een volgende dijk, kilometers verderop. Aan de andere kant van die tweede dijk is dan waarschijnlijk opnieuw amper nog een geul te herkennen. De waterlopen die men Geule noemt zijn dus relictten uit een landschappelijk dynamische periode van slikken, schorren en polders. Zelf waren ze al even dynamisch, wat we terugzien in namen als Grote, Kleine, Rode of Rietgeule.

Waarom is de Grote Geule zo smal? Allereerst stelde ik vast dat "groot" bij geule betekent: lang, en in oudere tijden ook: breed. Tegelijk betekent "klein" dan vooral: kort. Een lange geul kan – zeker ver in het binnenland – best heel smal zijn. Versmalling ontstaat binnendijks door het trage proces van dichtgroeien en veenvorming. Buitendijks versmalde de geul door dichtslibben na functieverlies, wat heel snel kan gaan.

Afb. 5 – Een van de vele Reinaert-monumenten in deze streek.

Postscriptum

Heyse (1989: 62-63) overwoog of de Wase Grote Geule de vermaarde Kriekeputte uit de Reinaert zou kunnen zijn. Hij verwierp die gedachte om diverse redenen. Een extra argument voor verwerping is dat de Grote Geule pas in 1584-1585 ontstond: *vier eeuwen na de Reinaert*! Niettemin: die Kriekeputte, een turfgraverij in het grauwwveen, was daar wel vlakbij, namelijk ergens in de Rode Moer, zoals Van Durme (2015: 230) onlangs in dit tijdschrift nog eens duidelijk maakte.

Literatuur

KEMPENEERS PAUL, LEENDERS KAREL, MENNEN VIC, VAN DURME LUC (2018): *De Vlaamse waternamen. Verklarend en geïllustreerd woordenboek*. Deel II: De provincies West- en Oost-Vlaanderen. Werk 30 van de Vlaamse afdeling van de Koninklijke Commissie voor Toponymie & Dialectologie. Uitgeverij Peeters, Leuven. 533 p., 16 kaarten, 26 illustraties in kleur.

HEYSE (1989): Kriekeputte revisited. In: *Tiecelijn* 2, 62-63.

VAN DURME, LUC (2015): 'Wetstu war Crikenputte steet? In: *Handelingen van de KCTD LXXXVII*, 230.

Karel LEENDERS